

Entisaikain oppeja puutarhanhoidosta lapsille ja nuorille sadan vuoden takaa

Lämpimästi tervetuloa kuuntelemaan pientä ulkoilmaluentoa entisaikain puutarhanhoidollisista opeista lapsille ja nuorille. Tämän luennon opit juontavat juurensa sadan vuoden taakse ja oppeja ovat jakaneet tuolloin, vuosina 1917 ja -18, niin Ruotsin kuninkaallisen maanviljelysakatemian professori Gustav Lind kuin monta puutarhanhoidon opetusta kouluissa tukevaa oppikirjaa kirjoittanut M. Hyvönen. Luennon takana on Ajan patina –hanke, tuoden terveiset Linnaseutu-yhdistyksestä ja vieden teidät nyt aikamatkalle ruohonjuuritasolle. Antoisaa luentohetkeä teille kaikille!

Ilmielin lienee moni pannut merkille sen vireän harrastuksen, joka viime aikoina on tullut suuren yleisön puolelta puutarhanhoidon osaksi. Tuo mukaansatempaava ja innostuttava harrastus yleistyessään on tuonut samalla uusia kokemuksia. Kun keväällä katselee maanpinnalla leijailevaa ihanaa ilta-auermaa, keveänä kuin kevään hengetär se pelloilla ja laaksoissa leijailee. Kiirehtikää siis nuoret ystäväni kevätkylvöjänne, ennen kuin maan kosteus ehtii ilmaan haihtua.

Pienessä punaiseksi maalatussa tuvassa Hauhonselän rannalla asui noin sata vuotta sitten muuan kalastaja vaimonsa ja kahden lapsensa, Mattin ja Maijan kanssa. Matti on kertomuksemme alussa 11 ja Maija kymmenvuotias. Heidän isällään oli pieni maapalanen, jota käytettiin perunamaana. Mitään muita kasveja kuin perunoita ei viljelty, eikä tuvan ympärillä liioin ollut ainoatakaan puuta, pensasta tai kukkasta.

Kuten kaikki lapset, pitivät Matti ja Maijakin paljon omenoista, mansikoista ja muista samantapaisista herkuista ja kovin mielellään olisivat tahtoneet saada kotituvan ympärille muutamia omena- tai päärynäpuuta, saadakseen edes joskus maistaa niiden hedelmiä. Isä oli kuitenkin eri mieltä. Hän oli kyllä lapsena pitänyt omenoista, mutta ei sellaiset enää käyneet laatuunsa. Ei omenoista, sen enempää kuin heinistäkään, kuten hän nimitti pinaattia, herneitä ja muita vihanneksia, ole ruuaksi sellaisille ihmisille joiden on tehtävä raskasta työtä päivät päästään. Peruna sen sijaan oli ainoa kasvi, jota isä mielellään söi kalan kanssa.

Koulutiellä Matti ja Maija kulkivat suuren puutarhan ohi, jossa kukoistivat niin kukkaset, pensaat kuin syysaikaan omenat niin kauniin punaisina. Puutarha oli erään puutarhurin oma. Hän oli nuorempana matkustellut paljon ja oli sittemmin perustanut tämän puutarhan, jonka tuotteilla hän nyt eli. Oikein oli vaikeaa lasten kulkea tämän puutarhan ohi kun kaikki sen herkut – mansikat, kirsikat, omenat ja päärynät, niin houkuttelevina loistivat, heidän saamatta koskaan maistaa mitään. Jotkut pojat uskalsivat salaa mestarin ollessa poissa, napata puista muutamia hedelmiä ja pensaista pari marjaa.

Puutarha on rauhoitettava useimpien kotieläimien, vieläpä muutamien metsäneläintenkin varalta. Mutta mitä sanotte siitä, kun rehelliset Suomen kansan lapset eivät aina olekaan kyllin rehtejä ollakseen puutarhalle vahingottomat. Mitä siis olisi tehtävä? Vahvat ja korkeat aidat puutarhan ympärille, vastaatte toki. Toistaiseksi se lienee keino ainoa. Mutta jos jokaisella vekaralla olisi oma puutarha hoidettavanaan, ei luultavimmin kenelläkään heistä olisi halua tuottaa toiselle mielipahaa nappaamalla muiden kasvattamia hedelmiä. Silloin saataisiin aidatkin rakentaa ainakin puolta matalammiksi.

Eräänä kauniina kesäpäivänä puutarhuri tuli kysymään äidiltä eivätkö lapset saattaisi tulla auttamaan häntä puutarhan töissä, siinä perkkauksessa, kun he olivat nyt koulusta vapaat. Lapset

saisivat kyllä palkan työstänsä, ja jos olisivat oikein ahkeria, myöskin hieman mansikoita ja muita marjoja syödäkseen.

Siitähän ilo korkealle nousi, saatte olla varmat, sillä nyt Matti ja Maija voivat itse ansaita jonkun pennin ja vielä saada maistaakseen noita suuria puutarhamansikoita, joiden olivat nähneet niin kauniin punaisina loistavan puutarhurin pihassa.

Seuraavana päivänä työt aloitettiin. Lapsilla oli hauskaa kitkiessään ilkeitä rikkaruohoja, jotka uhkasivat tukahuttaa kauniit ja hennot puutarhan kasvit alleen. Ja saivat lapset muutakin työtä kuin rikkaruohojen kitkemistä – saivat auttaa jopa marjojen poiminnassa ja mestari palkitsi pienet tarhurinalut sitä suuremmin, mitä enemmän marjoja kertyi. Lapset olivat työssään hyvin ahkeroita ja siksi puutarhuri piti heistä niin paljon että saivatpa mukaansa kotiinkin viedä usein mansikoita ja muuta hyvää.

Kun kesäloma oli loppuillaan, lapset saivat palkkansa kesän työstä. Nyt heillä oli itsellä rahoja niin hedelmäpuitten ja marjapensaitten oston ja toivoivat kovin, ettei isä heitä enää kieltäisi, kun he pyytävät lupaa saada keväällä sitten ostaa joitakin tuvan luo istutettavaksi. Eivät olleet lapset kuitenkaan vain rahaa kesän aikana ansainneet, vaan olleet puutarhurin hyvässä opissa ja innostuneet puutarhatöistä niin paljon, että olipa puutarhuri luvannut jo antaa apua ja neuvoja, kunhan isä saatiin suostuvaiseksi lasten aikeisiin.

Eihän isä voinut lasten pyyntöjä vastustaa, kun roponen toisensa perään kesän aikana ansaitusta palkasta putosi vanhempien säästöpankkiin pantavaksi. Seuraavana keväänä lapset saisivat perustaa pienen puutarhan ja paikan määrääminen jätettiin puutarhurin päätettäväksi. Ja ilo kasvoi entisestään, kun puutarhuri muutaman päivän päästä tuli heidän luokseen ja määräsi puutarhan paikaksi maakappaleen aivan tuvan vierestä. Sanoi sen erinomaisesti sopivan puutarhanmaaksi.

Alaa oli aarin verran. Maa, joka viime vuodet oli kasvanut viljelemättömänä pelkkää juolavehnää ja voikukkia, piti ensin perata puhtaaksi haitallisista juuririkkaruohoista. Lapset olivat oppineet, että viljelystulos oli aina huono, jos puutarhakasvit istutettaisiin rikkaruohoiseen maahan. Pitkä syksy oli hyvää aikaa valmistella maata. Matti käänsi lapiolla maata ja Maija seurasi jäljessä noukkien tarkoin pois kaikki rikkaruohojen juuret, mitkä sormiinsa sai. Monta päivää meni työn suorittamiseen ja lapset olivat syystä onnellisia sillä nyt oli työssä päästy alkuun – ja suoritettu tulevan puutarhan pahin työ. Tarkemmin tarkasteltuaan lapset huomasivat, että vaikka kuinka Maija oli poiminut juuret pois, paljon oli vielä jäljellä. Jotta nekin saataisiin kerättyä, oli tarpeen uusi kääntäminen. Tällä kertaa vähän syvemmältä, noin 30 senttimetrin syvältä. Parin viikon kuluttua työ oli vihdoinkin valmis.

Katsellessa puutarhaa kauniina kesäamuna, jolloin aamukaste lehdillä kimmeltää ja hennot kasvit somasti nuokkuvat ikään kuin rauhaisaa hyvää huomenta toisilleen toivottaen, tulee ajatelleeksi että siellä vallitsee sovinnollisuus ja rauha. Todellisuudessa kasvit siellä pian ahdistavat toisiaan ja niiden välillä on ainainen taistelu ja voima voittoa. Harva on se puutarhakasvi joka kykenee puolustamaan asemaansa rikkaruohojen rohkeilta hyökkäyksiltä ilman ihmisen apua ja meidän on vilkkaasti riennettävä niitä varjelemaan.

Puutarhuri oli kertonut Matille, kuinka kasvit yleensä vaativat hyvin voimakasta maata, ja ettei hedelmäpuita ja marjapensaita kannata istuttaa laihaan maahan. Mutta mistä saada lantaa puutarhamaalle? Isällä ja äidillä ei ollut lehmää. Jos heillä olisi ollut edes kanoja, olisi Matilla ja Maijalla ollut edes kananlantaa käytettävissään – sen mukaan kuin olivat kuulleet, että piti siipikarjan lannan olla erittäin hyvää.

Hädissään Matti lähti puutarhurin luokse saadakseen hyviä neuvoja. Pian pojan silmät kirkastuivat ja katse suuntautui kylän läpi kulkevan suuren ja vilkasliikkeisen maantien suuntaan. Mukanaan peltiämpäri ja luuta, joita piti säilytettävän myöhemmin vaikka katuojassa, askelsi Matti kohta maantietä. Kohta alkoi kuulua hevosenkavioiden kopsetta ja Matti kurotti katsettaan tarkemmalle. Jos hevonen vain nyt sattuisi laskemaan kakkaroita, olisi tuossa tuokiossa Matti ämpäreineen ja luutineen korjaamassa lannan. Liukkaasti oli liikuttava, oli puutarhuri ohjeistanut, koska naapuritalojen pojat vaanivat myöskin samaa kallista tavaraa. Nopein ja tarkin korjasi saaliin.

Kotiin päästyään levitettiin lanta puutarhamaan syrjään ja käännettiin maahan heti, sillä sen mukaan kuin lapset olivat kuulleet, on lanta aina heti käännettävä maahan eikä jätettävä hajalleen pinnalle pitemmäksi aikaa, jotteivät siinä olevat kasvien ravintoaineet menisi kokonaan hukkaan. Ämpäri ja luuta seurasi lapsia nyt koko syksyn koulutiellä ja näin oli pikku puutarha pian lannoitettu ja istutuskunnossa, kunhan kevät vain koittaisi.

Puutarhurin jakaessa lisää ohjeita, selvisi lapsille että lannankeruuta olisi hyvä jatkaa talvellakin. Lantaa oli hyvä kerätä kasaksi eli kompostiksi ja antaa sen maatua siellä muiden aineiden kanssa, koska lannoitusta maa tulisi tarvitseman myös vastaisuudessakin. Kompostia varten lapset kaivoivat läheltä tupaa irti pintaturpeen noin neljän neliömetrin laajuudelta. Hevosenlanta kerättiin noiden ylösalaisin käännettyjen turpeiden päälle ja lisäksi koottiin lehtiä läheisestä lehdosta ja tuotiin kasaan. Lakaisurikat, tuhan, noen ja kaikenlaiset ruokajätteet he ottivat myöskin tarkoin talteen ja sekoittivat kompostiin. Kasa olikin kevääseen mennessä noussut jo noin metrin korkuiseksi. Kesällä he lisäilivät kasaan vielä rikkaruohoja ynnä muita aineita, minkä lisäksi he valelivat sitä lika- ja muilla vesillä. Loppukesällä tai syksyllä oli ohjeena sitten kääntämän kasa pohjia myöten ja samalla sekoittaman kaikki siinä olevat aineet tarkoin keskenään. Ja vasta kolmantena syksynä kompostikasa olisi valmis lannaksi käytettäväksi. Ja kuitenkin niin, että neuvot opastivat Mattia ja Maijaa tekemään joka vuosi uuden kompostikasan lannoitteen saannin varmistamiseksi.

Maasta korjatun sadon mukana poistetaan siitä vuosittain sadon runsauden mukaan enemmän tai vähemmän kasvin ravitsemusaineita. Ellei vähintään samaa määrää viedä sijalle, niin harjoitetaan vääränkaltaista viljelystä. Sellainen viljelystapa on uhkapeliä josta seuraa usein joko maan tai viljelijäin vararikko, useimmiten molempain yht'aikaa. Maan lannoittamisesta on siis hyvää huolta pidettävä. Luonnollisilla lannoitusaineilla lannoitetaan maata niin, että lanta käännetään maahan mahdollisimman joutuissaan.

Niin kuin kaikkien muidenkin, piti lasten alkaa ajatella mitä laatuja kasveja he pieneen puutarhaansa valitsisivat. Puita oli itse puutarhurillakin myytävänä ja nyt oli koitettava valita parhaat laadut. Pitkän miettimisen jälkeen Matti päätti valita omenapuista Charlamovskin – hedelmältään keskikokoisen, väriltään kauniin ja punajuovaisen. Maultaan hapahkon, erittäin mehukkaan ja taloustarkoituksiin sekä sellaisenaan syötäväksi hyvin kelpaavan lajikkeen. Maija sen sijaan päätyi kannattamaan Säfstaholman omenaa. Pohjaväriltään vaaleanviheriän, auringon puolella punaisia juovia omaavan verrattoman herkkuhedelmän. Ja joiden vaillinaisesti kehittyneitä hedelmiä on säilytetty yli joulunkin.

Kirsikoista puutarhaan päätyi Yleinen kirsimarja, jota oli menestyksekkäästi viljelty aina Kuopiossa asti. Luumuista Matti ja Maija valitsivat Lohjan lumun, joka tunnetaan myöskin nimellä Yleinen punaluumu. Kestävin meillä viljellyistä, joskin vaatii suojaista, lämpimän paikan, kalkkirikkaan maan ja mieluummin jankon, joka läpäisee vettä hyvin.

Heti kun routa keväällä oli maasta lähtenyt ja maa jonkin verran kuivahtanut että sitä vaikeudetta kävi muokkaaminen, oli aika toimittaa istutus. Tärkeintä oli muistaa istutus aikaisin keväällä, koska silloin saavutetaan aina ja säännöllisesti paljon parempi tulos kuin myöhäisemmällä istutuksella. Puiden piti olla yksi- tai kaksivuotisia. Voimakkaita, aivan suoria, joissa oli latvaverso ja vähintään kolme tasaisesti eri puolille ulospäin kasvavaa kohtalaisen pitkää sivuoksaa. Istutuksessa piti muistaa, että mullan piti painua hienoimpienkin juurien väliin niin, ettei jäisi mitään tyhjiä paikkoja. Pienoinen kumpu piti puun ympärille lopulta syntyä. Kirsikka- ja luumupuut piti sitä vastoin istuttaa pari senttimetriä syvempään mitä olivat ennen olleet.

Muutamia marjapensaitakin tahtoivat lapset saada. Ainakin yhden karviaispensaas. Ja tilaa oli myös yhdelle viinimarjapensaalle. Koska lapset eivät pitäneet mustista viinimarjoista, valitsivat he punaisen viinimarjapensaas, joka puutarhurin ilmoituksen mukaan oli punaista hollantilaista lajia. Karviaispensaaksi he valitsivat puolestaan punaisen hillomarjan, joka oli erinomainen sekä sellaisenaan syödä ja hillota.

Vattupensas piti myöskin saada. Työskennellessään kesän puutarhurin maalla olivat lapset tulleet siihen tulokseen, että Hornet oli laaduista hienoin. Tuo kauimmin Suomessa viljelty laatu oli koeteltu ja kestävä. Lisäksi sen tiedettiin olevan kasvattamatta liikaa juurivesoja.

Marjakasvit ovat oikeita Pohjolan eläjiä. Monet niistä eivät muualla voi ollenkaan tulla niin hienomakuisiksi ja kauneiksi, eikä niin runsassatoisiksikaan kuin täällä meillä kesäisen valon yhtäkylläisyydessä kasvaessaan. Ken tahtoo talvisinkin herkullisia ruokia ja mainioita marjajuomia, hän kasvattakoon marjoja kotipuutarhassaan.

Oli vielä muuan hyötykasvi, jonka puutarhuri oli Matille ja Maijalle neuvonut istuttamaan, nimittäin raparperi. Helppo viljellä ja paksuista ruodeista voisi äiti laittaa hyvää puuroa ja keittoa. Parista juurenpalasesta kehittyisi suuria lehtiä kunhan sen istutti niin, että silmikko juuri maan pinnalla näkyi. Raparperi oli ilmoituksen mukaan nimeltään Viktoria. Samalla Maija otti matkaansa pari ruohosipuliturvetta. Ei tarvinnut muuta kuin istuttaa turpeet ja sitten korjata sato sitä mukaa kuin sipuli kasvaa. Kun ruohosipuli on kasvanut samalla paikalla pari kolme vuotta, otetaan se ylös ja jaetaan turpeet. Näin saadaan paljon uusia taimia. Ruohosipuli viihtyisi hyvin samassa rivissä raparperintaimien kanssa.

Halusivatpa lapset näiden hyötykasvien lisäksi myös muutamia ruusuja maahansa. Puutarhurilta päätettiin ostaa neljä ruusua ja lapsilla kesti aikansa opetella lausumaan niin vaikeat ruusujen nimet, jotta osaisivat sitten kertoa mitä lajikkeita halajaisivat. Erityisesti mieltymykset suuntautuivat Madame Caroline Testoutiin, Frau Karl Druschkiin, Fisher Holmesiin sekä Gloire de Dijoniin – voimakaskasvuimpiin, kestävimpiin ja runsaskukkaisimpiin lajikkeisiin meidän ilmanalassamme avomaalle istutettuna. Ruusu tulee istuttaa tarpeeksi aikaisin, ei vasta toukokuulla. Kuivuus on alkukesäisin monesti ankara eikä ahkerasta kastelusta huolimatta saada ruusuja enää tuolloin menestymään. Lisäksi ruusut pitää istuttaa tarpeeksi syvään niin, että jalostuskohta joutuu 5-7 senttimetriä maanpinnan alle. Leikkaamista ei myöskään lasten tule laiminlyödä. Kunnollisesti leikattuna ruusut kukkivat runsaasti ja ennen istutusta on ruusun kaikki oksat leikattava 8-10 senttimetrin pituisiksi. Kun ruusu on siis istutettu, ei oksia saa näkyä muuta kuin vain 3 senttimetrin pituiset pätkät.

On ääretön joukko ihmeen ihania kukkakasveja, kaunisteistutuksia, joita istutellen kolkon autiokin talon ympäryys voidaan muuttaa viehättäväksi kotipuutarhaksi. Niille paikoilleen, joissa usein ollaan ja liikutaan, istutetaan mieluummin kauniskukkaisia ja hyvätuoksuisia kasveja, esimerkiksi ruusuja.

Ne koetetaan mikäli mahdollista istuttaa epäsäännöllisiin pohjakuvioihin, koska luonnonmukaisin on kauneinta puutarhassa. Jos penkkiin istutetaan muitakin kukkasia, tulisi laittaman korkeakasvuiset keskelle, matalat reunoille ja talon reunustalle matalat etualalle, korkeat taustalle.

Seuraavaksi oli aika ryhtyä ajattelemaan keittiökasvien kylvöä ja istutusta. Joskin raparperi ja ruohosipuli niistä oli jo istutettu. Ensimmäiseksi oli lasten laskettava miten heidän olisi järjestettävä keittiökasviviljelyksensä. Pienimmissä puutarhoissa viljellään suurin osa keittiökasveja 1,2 metrin levyisissä penkeissä, joiden välillä on 30 senttimetrin levyiset käytävät. Lasten puutarhaan sopisi näillä mittauksilla 3 penkkiä. Kun kuitenkin eräitä keittiökasveja on parempi viljellä riveissä kuin penkeissä, näytti edukkaimmalta suunnitelma tehdä vain 2 penkkiä ja käyttää muu tila riviviljelykseen suurempaa tilaa vaativia keittiökasveja varten. Pian lapsien puutarhan asemakaava oli piirretty.

Härkäpapuja viljeltäisiin noin kymmenmetrisessä rivissä ja ne täytyisi muistaa kylvää noin kymmenen senttimetrin syvyyteen, 30 senttimetrin päähän toisistaan. Tilliä ei laitettaisi omaan riviinsä, vaan tapana oli heitellä siemeniä muiden keittiökasvien joukkoon ja jatkaa kylvöä pitkin kesää. Kurkkuja avomaalla kasvatettaessa paras olisi laittaa niin sanottuja kurkkuharjoja, jotka luodaan metrin tai jopa puolentoista päähän toisistaan. Kurkkuharjuilla oli erityinen merkitys taimien lämmön hankkimisessa, leveyden ollessa harjalta noin 30 senttimetriä. Kurkut pitävät savensekaisesta ruokaturvemullasta ja ne on muistettava kylvää vasta, kun ilmat ovat hyvin lämmenneet. Ja vaikka siemenet tuleekin kylvää hyvin tiheään, on ne taimien noustessa harvennettava 15 senttimetrin välimatkan päähän toisistaan.

Maa-artistokkaa ei kasvateta siemenestä vaan juurimukulasta, kuten perunaakin. Aikaisin keväällä istukkaat pitää laittaman noin 10 sentin syvyyteen riveihin, joiden väliä on noin metri. Maa-artistokka on hyvä viljeltävä käytävien reunalla, jolloin ne ovat samalla myös kauniita koristekasveja, joita on hyvin yksinkertaista kasvattaa. Rikkaruohojen poiskitkemisen lisäksi juuri mitään muuta työtä ei ole, kunhan muistaa ettei kesän ajalla kasvaneita juurimukuloita kerää ja säilytä suinkaan kellarissa talvea. Paras on jättää ne kasvupaikalle ja peitellä myöhään syksyllä lehdeillä tai havuilla jäätyminen estämiseksi. Tarpeen mukaan lapset voisivat kaivaa artisokkia sitten esiin.

Kukkakaalin ei pitäisi puuttua pienimmästäkään puutarhasta, sillä se on erinomaisen herkullinen keittiökasvi. Se vaatii kuitenkin hyvin voimakkaasti lannoitettua maata eikä siemeniä käy kylväminen suoraan avomaahan, vaan taimet on kasvatettava taimilavassa. Matti oli saanut luvan joutohetkinään tulla työskentelemään puutarhurin lavatarhaan oppiakseen myös lavojen hoitamisen.

Kyssäkaalia eli kaalirapia eivät Matti ja Maija olleet aikaisemmin nähneet, joten päättivät istuttaa kokeeksi muutamia taimia marjapensaiden ja hedelmäpuiden väliin. Puutarhuri oli erityisesti maininnut kyssäkaalin olevan hyvin herkullinen ja ihmetellyt miksi me suomalaiset emme ymmärrä sitä viljellä.

Lanttuakin päätettiin laittaa ja siemenet tuli kylvää aikaisin. Samoin aikaisin keväällä kylvetään punasipuli tavalliseen penkkiin ja peitetään vain noin puolen senttimetrin vahvuisella multakerroksella. Maa tulee painella hyvin tiukkaan jonka jälkeen peittää se vielä ohuella ja hyvin palaneella lantakerroksella. Punasipuli oli äidin mieleen ja siitä syystä luovuttivat lapset kokonaista 2 metriä toisesta penkistä tälle sipulilaadulle.

Porkkanoista lapset pitivät kovin ja päättivätkin viljellä niitä oikein paljon. Ajoissa keväällä kylvettävän porkkanan paras lajike oli Nantesilainen niin kesä-, kuin syystarvettakin varten, kertoi puutarhuri. Talveksi oli sitten pistettämän St Valerie-porkkanaa.

Porkkanasatoa ei ole vallan helppo säilyttää. Kellarissa se on järjestettävä mataliin ja harvoihin laatikkoihin, joihin porkkanat ladotaan mataliin kerroksiin. Väliaineeksi on sopiva käyttää turvepehkuu. Huomioitavaa on, että jos laatikot ovat samansuuruisia ja niiden nurkkapienat vähän laitalautoja korkeammat, voidaan ne sopivasti pinota päällekkäin. Täten on puutarhurin helppo varastoa tarkastaa.

Puolipitkä Ylioppilas-laatu valikoitui lasten viljeltäväksi palsternakasta. Retiisejä taas tulee olla saatavissa koko kesä läpeensä, joten tehtävänä oli kylvää siemeniä monin ottein noin parin viikon väliajoilla, aina kun jokin paikka tulee tyhjäksi. Aikaisin keväällä retiisinsiemeniä oli hyvä kylvää vaikka kukkakaalin joukkoon, koska ehtisivät valmiiksi jo paljon ennen kuin kukkakaalit venyisivät niin suuriksi, että retiisit niiden kasvua alkaisivat sanottavammin haitata.

Mutta kaikkein tärkeimpiä keittiökasveistamme ovat punajuuret, joita sen vuoksi tulisikin enemmän puutarhoissamme viljellä. Litteitä egyptiläisiä suosittiin kovin ja viljeltiin eniten. Myös herneitä tulee viljellä hyvin paljon, kuuluvathan ne puutarhan parhaisiin herkkuihin. Herneitä ei tulisi kovin aikaisin kylvää, koska työssä saatettaisiin epäonnistua jos kylmät ja kosteat ilmat jäisivät vallitseviksi pidemmäksi aikaa. Noin kymmensenttisten herneenversojen väliin pistellään risuja pitkin poikin niitä tukemaan.

Kaikkein välttämättömiä työkaluja puutarhanhoidossa ovat lapio, talikko, rautaharava, kitkukuokka ja käytävärauta. Lisäksi tarvittaisiin mittanauha ja nuoraa. Ja kastelukannu, olihan siemenet ja taimet heti kastettava istuttamistyön jälkeen. Kasteluvesi ei saisi olla otettu suoraan lähteestä vaan esimerkiksi läheisestä purosta, jotta vesi ei olisi liian kylmää.

Ja jäihän lasten palstalle tilaa vielä kesäkukillekin. Kahta kukkalajia erikoisesti suosittiin; kehäkukkaa, joka on niin muodikas, sekä resedaa. Ulkosyrjälle puutarhuri suositti vielä kasvattamaan ihanakukkaisia krassiköynnöksiä, jolloin alue näyttäisi vielä syksylläkin hyvin kauniilta.

Sadonkorjuun koittaessa lasten erikoista suosikkia olivat tuoreet kurkut. Äiti opetti kuorimaan kurkut ja leikkaamaan ne ohuiksi viipaleiksi, jotka ladottiin lautaselle kerroksittain ja väliin ripoteltiin suolaa ja valkopippuria. Tämän jälkeen viipaleet pannaan puoleksi viiva kahdeksi tunniksi puserrukseen kahden matalan lautasen väliin ja sekaan pannaan sokeria, etikkaa ja hakattua persiljaa.

Lasten suosikki, porkkana taas oli hyvä puhdistaa ja huuhtoa hyvin sekä leikata kohtalaisen kokoisiksi palasiksi, jonka jälkeen ne pannaan kiehuvaan suolattuun veteen ja keitetään siinä pehmeiksi ja otetaan ylös. Valmistetaan suurus voista ja vehnä jauhoista, lisätään porkkanaliemi siihen ja ehkä hiukan maitoakin, jonka jälkeen porkkanat pannaan joukkoon ja kiehautetaan. Maustetaan suolalla ja hienonnetulla persiljalla ja syödään sillin tai paistetun ankeriaan kera.

Talvi teki tuloaan. Puutarhuri opasti lapsia suojaamaan erityisen hyvin hedelmäpuut jänisten ja rottien tuhoilta. Puut piti suojattaman jäniksiltä siten, että rungon ympäri kiedotaan katajanoksia tai runko ja alimmat oksat voidellaan veren ja kalkin sekoituksella, jonka hajusta jänikset eivät pitäneet. Lapset päättivät käyttää edellistä tapaa, koska paikkakunnalla kerran kasvoi runsaasti katajia.

Rotat tekivät tuhojaan erityisesti lumisempina talvina, jolloin niillä oli lumen suojassa hyvä nakertaa kuorta puiden rungoista. Kun jokaisen lumipyryn jälkeen pistäytyy hedelmäpuutarhaan ja polkee lumen tiiviiksi puiden ympärille, saa puunsa näiltä nakertajilta suojelluksi.

Ja näin ei montaa vuotta kulunutkaan, kun puut ja pensaat kasvoivat suuremmiksi ja tupa, joka Matin ja Maijan pieniä ollessa oli näyttänyt niin autiolta tuossa puuttomalla rinteellä seistessään, oli nyt lehtevän vehreyden ympäröimänä, Hauhonselän rantamailla.

Vuonna 1904 Kaswitarha niminen aikakauslehti lausuu näin:

Tänään olemme erinomaisen kauniilla ja vakuuttavalla tavalla osottanut, kuinka suuren merkityksen puutarha voi saada lasten elämässä. Puutarhat ovat omiansa levittämään puutarhanhoidon harrastusta kansan keskuuteen. Kuten kansojen kaikissa edistyneissä maissa, on meidänkin pyrittävä siihen, että saamme nähdä kauniin puutarhan joka kodin ääressä. Puutarhan ansiona pidämme me suureksi osaksi sitä, että lapset ovat tulleet niin kilteiksi ja hyvinkasvatetuiksi, kun he nyt ovat. Ja kun he istuvat talvi-iltoina veistotöittensä ääressä, kuulee heidän usein kaipauksella puhuvan keväästä, jolloin he taas pääsevät työskentelemään rakkaaseen puutarhaansa.

Kiitos ja kumarrus!